

Fecr Yayınları: 442

ARAP EDEBİYAT ELEŞTİRİ TARİHİ
(MUHTASAR)
-Cahiliye Döneminden Modern Döneme Kadar-

Dr. Nidal F. A. ALSHORBAJI

Tercüme
Dr. Recep KIRCI

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
VADİ GRAFİK TASARIM VE REKLAMCILIK LTD. ŞTİ.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA • Tel: 0 312 395 85 71
(Sertifika No: 47479)

1. Baskı: Ağustos 2021

ISBN: 978-625-7879-86-6

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

ARAP EDEBİYAT ELEŞTİRİ TARİHİ
(MUHTASAR)

-Cahiliye Döneminden Modern Döneme Kadar-

Dr. Nidal F. A. ALSHORBAJI

Tercüme
Dr. Recep KIRCI

Ankara 2021

Dr. Öğr. Üyesi Nidal F A ALSHORBAJI, 1974 yılında Kahire’de doğmuş, Lisansını Kahire Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde 1993-1997’de, Yüksek Lisansını Kahire Amerikan Üniversitesi Arapçanın Yabancı Dil Olarak Öğretimi Bölümünde 2004- 2009’da tamamlayan yazar Doktorasını Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimlerinden *Muhammed Mendür ve Modern Arap Edebiyatında Eleştirinin Gelişmesindeki Rolü* adlı teziyle 2012-2018’de bitirmiştir. 2007-2009 Kahire Amerikan Üniversitesi Arapça Okutmanı, 2009-2011 Almanya Bayreuth Üniversitesi Arapça Okutmanı, 2012-2013 Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Arapça Okutmanı, 2013-2015 Danimarka Aarhus Üniversitesi Arapça okutmanı görevlerini yapan Alshorbaji 2015 yılından itibaren de Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslâm Bilimleri Bölümü Arap Dili ve Belagatı Anabilim Dalında Dr. Öğretim Üyesi olarak görev yapmaya devam etmektedir. Arap edebiyatı, yabancılara Arapça öğretimi ve lehçelerle ilgili birçok makalesi bulunan yazar çok iyi derecede İngilizce, iyi derece Türkçe bilmektedir. Ana dili Arapça olan Alshorbaji evli ve dört çocuk babasıdır.

Dr. Recep KIRCI 1975’de Manisa’da dünyaya geldi. 1987-93 yılları arasında İzmir ve İstanbul’da klasik Arapça eğitimi aldı. 1998 yılında İzmir Anadolu İmam Hatip Lisesinden mezun olan yazar, 2012 yılında Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi, 2016 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. 2017 yılında Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimlerinde *İslam Ceza Hukukunda Uhrevi Sorumluluk* adlı teziyle yüksek lisansını, 2021 yılında Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimlerinde *Ebü Ali el-Fârîsî’nin et-Tekmile Adlı Eserindeki Metodolojisi ve Sarf İlmine Dair Görüşleri* adlı teziyle doktorasını tamamladı. Kırıcı 1993-2012 arasında Sivil Toplum Kuruluşlarına bağlı farklı çatı kuruluşlarında klasik Arapça eğitimi verdi. 2012-2018 yılları arasında Diyanet İşleri Başkanlığında İmam Hatip, Müezzin ve Manevî Rehberlik görevlerinde bulunan Kırıcı, 2018 yılından itibaren Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslâm Bilimleri Arap Dili Belagatı Bölümünde Öğretim Görevlisi Dr. olarak görev yapmaktadır. İyi derecede Arapça bilen Kırıcı evli ve iki çocuk babasıdır.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	6
GİRİŞ	11

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMLAR VE TERİMLER	13
1.1. Teori (نظرية)	13
1.2. Edebiyat (الأدب)	13
1.3. Edebiyat Teorisi	21
1.4. Edebiyat Tarihi (تاريخ الأدب)	23
1.5. Karşılaştırmalı Edebiyat (الأدب المقارن)	25
1.5.1. Fransız Ekolü	27
1.5.2. Amerikan Ekolü	28
1.5.3. Slav Ekolü	28
1.5.4. Arap Ekolü	31
1.6. Edebi Eleştiri (النقد الأدبي)	33

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA EDEBİYAT ELEŞTİRİ TARİHİ	35
2.1. Avrupa Edebiyat Eleştirisi	35
2.1.1. Klasizm	37
2.1.2. Romantizm	41
2.1.3. Realizm	45
2.1.4. Parnasizm	49
2.1.5. Sembolizm	53
2.1.6. Sürrealizm	57
2.1.7. Egzistansiyalizm (Varoluşçuluk)	60
2.1.8. Hümanizm	62
2.1.9. Absürdizm	66
2.1.10. Avant-Garde	68
2.1.11. Commitment	70

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAP EDEBİYAT ELEŞTİRİ TARİHİ -----	75
3.1. Eski Arap Eleştirisi -----	75
3.1.1. Cahiliye Dönemi Edebiyat Eleştirisi -----	75
3.1.2. İslâm'ın İlk Döneminde Edebî Eleştirî (Râşid Halifeler Dönemi) -----	78
3.1.3. Hicrî Birinci Asrın Sonundan Üçüncü Asra Kadar Edebî Eleştirî -----	79
3.1.4. Hicrî Dördüncü Yüzyılda Edebî Eleştirî -----	83
3.1.5. Hicrî Beşinci Yüzyılda Edebî Eleştirî -----	86
3.1.6. Hicri Altıncı ve Yedinci Yüzyılda Edebî Eleştirî -----	88
3.1.7. Hicrî Onuncu Yüzyıla Kadar Edebî Eleştirî -----	91
3.1.8. Hicrî Onuncu Yüzyıldan Sonra Edebî Eleştirî -----	92
3.2. Modern Dönemde Edebî Eleştirî -----	93
3.2.1. Uyanış Aşaması -----	94
3.2.2. Bilinçlenme Aşaması -----	98
3.2.3. İşgale Direnme Aşaması -----	110
3.2.4. Fikri Çatışma Aşaması -----	121

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MODERN DÖENMDE EDEBİYAT TARTIŞMALARI -----	125
4.1. Modern Dönemde Arap Dünyasında Kültürel Yaşam -----	125
4.2. Edebiyat Tartışmaları -----	136
4.2.1. Tâhâ Huseyin -----	136
4.2.2. Abbâs Mahmûd el-Akkâd -----	145
4.2.3. Muhammed Halefullah Ahmed -----	152
4.2.4. İbrâhîm Abdulkâdir el-Mâzinî -----	155
4.2.5. Reşat Ruşdi -----	163
4.2.6. Yahyâ Hakkî -----	168
4.2.7. Şevki Dayf -----	171
4.2.8. Luvis Awad -----	172
4.2.9. Mihâil Nuayme -----	177
4.2.10. Ahmed Şevki -----	180
SONUÇ -----	183
KAYNAKÇA -----	187

ÖN SÖZ

Bu kitapta Arap edebiyat eleştirisi tarihinin cahiliye döneminde ortaya çıkışından modern döneme kadar çağlar boyu değişim ve gelişim aşamalarını özet bir şekilde incelenmekte ve modern batı edebiyat ekollerinden etkilenişi ele alınmaktadır.

Birçok insan Arap edebiyat eleştirisinin İslâm sonrası geç bir dönemde ortaya çıktığı düşüncesindedir. Halbuki söz konusu eleştirisi, onların düşüncelerinin aksine cahiliye döneminde Arap şiiri ile beraber eş zamanlı olarak veya ondan kısa bir zaman sonra ortaya çıkmıştır. İlk olarak eleştirisi basit bir şekilde lafızlar üzerine yoğunlaşarak başlamıştır. Zira Arap şiir nazmı, şaire kimlik kazandırır. Bu nedenle onun şiirinin eleştirilmesi, değerlendirilmesi ve tekrar tekrar ifadelerinin dile getirilmesi gerekmektedir ki sonunda şairin hoşlanacağı olgunluk derecesine ulaşsın. Ayrıca o dönemde eleştirisi bu çalışmada da görüleceği gibi sadece şairin kendi şiirini eleştirmek ile sınırlı kalmayıp diğerlerinin şiirlerinin eleştirisini de kapsamaktadır. Bunun yanında Araplar'ın edebiyat eleştirisi düşüncesi, zamanla değişmiştir. Hicri I. yüzyılda Arap dili grameri ve ayrı disiplinlere ayrılan İslâmî ilimler ortaya çıkmıştır. Bu yeni ilimlerden de eleştirisi ve uzman eleştirmenler doğmuş, onlar da Arap edebiyat eleştirisini alanında eserler telif etmişlerdir. Hatta eleştirileri kendi çağlarındaki şiirlerle sınırlı kalmayıp cahiliye dönemine kadar uzanmaktadır.

Bazı çağdaş eleştirmenler o devirlerdeki Arap eleştirisini metodik eleştirisi olarak nitelemektedirler. Zira onlara göre Arap eleştirisi cahiliye döneminden itibaren egemen olan fitri ve yüzeysellikten kurtulmuş ve bilimsel temeller üzerine kurulu eleştirisi metoduyla ele alınmıştır.

Zamanla Arap edebiyat ve kültürü, diğer milletlerin edebiyat ve kültürüyle iç içe girmiştir. Bunun sonucunda modern dönemde eleştiri; sosyal, estetik, obejektif, felsefi, psikolojik ve benzeri eleştirilerin derinlemesine ele alındığı kompleks bir aşamaya ulaşmıştır.

Bu araştırmada, tarihi araştırma metodu benimsenerek ilk dönemden itibaren Arap edebiyat eleştiri tarihi incelenmiştir. Diğer bir ifade ile cahiliye döneminden günümüze kadarki edebiyat eleştirisi ele alınmıştır. Modern Arap edebiyatı fazlasıyla; genel olarak batı, özel olarak Avrupa edebiyatından etkilenmiştir. Bu nedenle çalışmada Avrupa edebiyat eleştirisine, eleştiri ekollerine, bu ekollerin nasıl ortaya çıktığına ve öne çıkan temsilcilerine değinilmiş, daha sonra da Arap edebiyatının Avrupa ekollerinden ne şekilde etkilendiği ele alınmıştır.

Bu kitap sırasıyla;

- Birinci olarak önemli edebiyat eleştiri terimlerinin tanımları,
- İkinci olarak Avrupa'daki edebiyat eleştiri tarihi,
- Üçüncü olarak Cahiliye döneminden itibaren Arap edebiyat eleştirisinin başlangıcını, İslâm döneminde nasıl devam ettiğini, sonra farklı İslâm dönemlerindeki modern çağa kadar gelişmesini,
- Dördüncü olarak Arap dünyasında farklı eleştiri ekollerine mensup büyük edebiyatçı ve eleştirmenler arasında ortaya çıkan birkaç edebi tartışma örneklerini ele almaktadır.

Çalışmanın amacı Arap edebiyat eleştiri konusunu araştıran ve inceleyenler için sağlam bir referans olmaktır.

Aynı zamanda “*Muhammed Mendür ve Modern Arap Edebiyatında Eleştirinin Gelişmesindeki Rolü*” adıyla hazırladığım doktora tezimin bir kısmı olan bu araştırmayı değerli okuyucuların görüşlerine arz ederken İslâmî ilimler ve Arapça alanında hizmeti geçen tüm âlimleri şükranla anıyorum. Bu çalışmanın ortaya çıkma-

sında yazarın yanında birçok kişinin de etkisi olmuştur. Bu bağlamda her daim çalışmamda bana yol gösteren ve konuyu öneren danışman hocam Prof. Dr. Nevin KARABELA'ya, aynı şekilde arkadaşım Dr. Recep KIRCI'ya ve eşi Mine KIRCI hanıma, bu çalışmayı tamamlamamda ve yayınlamamda en büyük destekçim olan ve daima yanımda duran eşim Visam ELAGHA ve çocuklarım Dâra, Abdurrahman, Sâra ve Ali ALSHORBAJİ'ye teşekkürlerimi borç bilirim.

Nidal F. A. ALSHORBAJİ